

В. М. Явтушенко, канд. філол. наук, доц. (ХНУРЕ, Харків)

УКРАЇНЦІ У ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Перша світова війна стала однією з трагічних сторінок в історії українського народу. Осмисленню ролі українців у цій події на теперішній час ще не приділили достатньо уваги ні українські історики, ні літератори. Цьому був ряд причин: революція і громадянська війна, становлення радянської влади викликали більше зацікавлення радянських дослідників, ніж імперіалістична війна.

В Україні із здобуттям незалежності Першу світову війну почали розглядати як самодостатню подію, яка мала величезний вплив на подальшу долю української держави. Вийшли друком дослідження, присвячені цій темі [1, 2] та багато інш. Однак, не всі аспекти впливу війни на долю українців наразі досконало вивчені. Саме події війни стали каталізатором формування українських збройних формувань, які з часом відіграли значну роль у становленні української незалежної держави. Трагізм ситуації полягав іще у тому, що українці в цій війні змушені були воювати один проти одного. Саме розгляду проблеми участі українців присвячена наша робота.

Територія нинішньої Української держави перед Першою світовою війною входила до складу двох імперій – Російської й Австро-Угорської. Одразу після початку Першої світової війни українські землі перетворилися на театр бойових дій або прифронтову зону між російською армією та військами австро-німецького блоку. На цій території діяв російський Південно-Західний фронт, до якого у 1916 р. додався ще й Румунський. За оцінками дослідників, до російської армії було мобілізовано близько 4,5 млн українців, а до австро-угорської – 250 тисяч.

Саме під час Першої світової війни почався процес формування українських збройних національних загонів. У австрійській армії була вже 1914 року сформована перша українська національна частина – добровільний легіон (полк) Українських січових стрільців в кількості 2500 осіб. Також 14 серпня 1914 року у Львові був створений «Союз звільнення України» як позапартійне об'єднання, що виступало за автономію української Галичини та створення незалежної України з українських земель Російської імперії. Його очолювали Олександр Скоропис-Іолтуховський, Андрій Жук і Володимир Дорошенко.

Політичні партії Західної України підтримали уряд Австро-Угорщини та Німеччини у війні з Росією, сподіваючись після поразки Росії на допомогу цих держав в отриманні автономії. Активізація політичного руху згодом сприяла створенню у 1918 р. на Західноукраїнських землях Української Національної Ради та проголошенню Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) Урочисте оголошення про акт воз'єднання між ЗУНР та УНР відбулося 22 січня 1919 року. Однак цей факт мав чисто символічний характер, оскільки і ЗУНР і УНР проіснували недовго.

У Росії ж більшість українських організацій підтримали царський уряд, розраховуючи, що після перемоги Антанти українські землі Росії й Австро-Угорщини утворять автономію у складі Російської імперії. Після падіння спочатку російського самодержавства, а потім Тимчасового уряду, в кінці 1917 року на підконтрольній Росії території виникла незалежна Українська держава – Українська Народна Республіка. Вона не протрималася довго і була окупована більшовиками. Коли на зміну більшовикам прийшли німці та австрійці, УНР була відновлена, але майже відразу ж замінена гетьманом Павла Скоропадського, який значно більше влаштував Берлін і Відень, ніж соціалістичний уряд Центральної Ради. Однак, і Німеччина, і Австро-Угорщина 1918 року боролися вже не за перемогу, а лише за досягнення компромісного миру. І у Берліні, і у Відні добре розуміли, що в межах такого миру ніхто Україну як сферу впливу їм не залишить, і тому не виявляли особливої цікавості до зміцнення української державності. Створенню ж української армії вони прямо перешкоджали, побоюючись, що вона може стати ворожою Німеччині й Австро-Угорщині. Адже така армія складалася б головним чином із селян, у яких окупанти реквізували провізію.

Як відомо, УНР не змогла зберегти свою незалежність. До кінця 1920 року вся її територія була окупована Червоною Армією.

Таким чином, у Першій світовій війні українці були розділені на два табори й опинилися по обидва боки ворогуючих імперій, які мали свої загарбницькі плани щодо України. В українських губерніях Російської імперії українські політичні сили закликали своїх співвітчизників її захищати, а в Східній Галичині, Буковині й Закарпатті – стати на захист Австро-Угорської імперії.

Перша світова війна розколола українські політичні сили. Вони не розраховували на здатність України самостійно визначити свій подальший шлях, зважаючи на могутність Австро-Угорщини, Німеччини та Росії. не усвідомлювали, що перемога будь-якої з воюючих сторін не забезпечувала українцям відродження їхньої державності. Патріотизм українців по обидва боки фронту реально працював на Російську й Австро-Угорську монархії.

Світова війна та її наслідки стали каталізатором революції в Росії і Австро-Угорщині. В обох випадках українці брали активну участь у революційних подіях, намагаючись використати їхні результати для своїх національних інтересів. Однак, український національний рух жорстоко придушувався російською владою. В Австро-Угорщині він розвивався під контролем влади і не мав перспективи завершитися утворенням національної держави. Все ж таки, незважаючи на велику кількість негативних факторів, через події Першої світової війни українці отримали позитивний досвід нехай і не до кінця реалізованої української державності, який зіграв важливу роль у подальшому розвитку українського національного руху.

Література

1. Бойко О.Д. Історія України: навч. посібник / О.Д. Бойко. – К.: Академвидав, 2008. – 688 с.
2. Реєнт О.П., Сердюк О.В. Перша світова війна і Україна. / О.П. Реєнт, О.В. Сердюк – К.: Вища школа,